

## МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП "ПОЛА ВЕКА ОД ОСЛОБОЂЕЊА СРБИЈЕ"

У организацији три научна института; Института за новију историју Србије, Института за савремену историју и Војно-историјског института, одржан је у Београду 17. и 18. октобра 1944. године међународни научни скуп "ПОЛА ВЕКА ОД ОСЛОБОЂЕЊА СРБИЈЕ". За овај скуп било је велико интересовање у научној јавности а посебно у круговима историчара нове историје. Значајно је било интересовање страних научника за овај симпозијум, пре свега колега из сусједних земаља.

У програм скупа уврштено је 55 саопштења, од њих 13 из иностранства. Из Русије четири реферата, из Бугарске два, Македоније три, Румуније, Аустрије и из Грчке по један.

Скуп је отворио др Жарко Јовановић, директор Института за новију историју Србије. Уводна излагања дали су: др Венцислав Глишић, Савезници и ослобођење Србије 1944. године, истичући изузетни геостратегиски значај Србије за интересе и Њемаца и антифашистичких савезника Британаца и Совјета за Немачку је Србија од краја 1943. била посебно важна, јер је Хитлер планирао да преко ње извуче своје трупе из Грчке када за то дође време; с друге стране Британци су се плашили, да Совјетски Савез не закључи сепаратни мир са Немачком, а још више су се бојали продора комунизма на Балкан. Под крај рата незадовољство српског народа



помоћи коју је пружао Совјетски савез НОВЈ, истакао је Зелењин. Др Антоанета Чолакова (Бугарска) говорила је о односу Бугарског отечественог фронта према Србији у време ослобођења 1944. године. Она је истакла да се у Бугарској након конституисања 9. септембра 1944. године, одмах поставило питање помоћи Антифашистичкој коалицији, а њихово учешће у борбама за коначно сламање фашистичке Немачке. По одобрењу НКОЈ-а, Бугарска армија је узела учешће у борбама са јединицама НОВЈ за ослобођење Македоније, Косова и Метохије, Југа Србије и продора ка Мађарској са јединицама Црвене армије. Та помоћ је највише дата у тешкој артиљерији и авијацији, истакла је Чолакова. Виталије Шеремет, из Русије имао је реферат - Београдска операција - геополитички аспект. Пеко Дапчевић, командант Прве армијске групе добио је наређење да његове трупе прво уђу у Београд, уз садејство јединица црвене армије. Књижевник Бранко Китановић излагао је допринос Црвене армије ослобођењу Србије - истичући да је помоћ била многострука: војна, политичка, материјална, морална информативна, пропаганда, кадровска.

Домаћи историчари и гости критички су расветљавали поједине аспекте из наше националне историје. Академик Зоран Лакић, излагао је Антифашистички и Југословенски карактер Народноослободилачког рата, истичући, да је антифашизам био кључна одредница отпора народа у Другом свјетском рату. Проширујући тезу на све покрете који су се на ма који начин борили против окупатора 1941-1945. да би на крају закључио, у виду питања: да ли дугогодишња југословенска криза и актуелно стање на југословенском простору, доводи у питање исправност југословенског опредељења у рату 1941-1945. године. У сваком случају - наводи Лакић - наша је обавеза, да употпунимо сазнање о Другом светском рату са становништва времена у коме живимо и ком припадамо. Његово излагање изазвало је полемичке тонове са задршком, да на овом скупу није могуће све то разјаснити и појаснити већ - како је сам Лакић - рекао у расправи, то би припало неком посебно организованом научном скупу. Др Ранко Кончар, Политичке и економске прилике у Војводини на крају рата, елаборира стање националног односа тог времена у овој многонационалној покрајини као и разлоге увођења Војне управе и њено дејство и одраз на политичко стање и даљи развитак Покрајине тога времена. Др Радоје Пајовић, у реферату Нојбахеров

план о стварању федерације Србије и Црне Горе 1943 - 1944. године, истиче да је њен основни циљ био стварање снажног антикомунистичког блока, чему се супроставио Адолф Хитлер, због бојазни од јаке Србије. Академик Богумил Храбак, говорио је о политичкој и војној ситуацији на Косову и Метохији од пролећа 1944. до контрареволуционарне побуне 1945. године. Истиче да су главни фактори у формирању Друге призренске лиге "Балли Кобетар", Косовски комитет, Омладински комитет за одбрану Косова, били Немци. У даљем излагању он елаборира политички рад ових квислиншких организација у припремама за побуну након повлачења Немаца, све у циљу очувања "велике Албаније". Аустриски историчар др Валтер Маношек, Војно - репресивна политика прогона Јевреја у Србији. Уништење Јевреја у почетку, био је првенствени циљ Немаца, да би брзо после тога дошли на ред комунисти, а затим и српски народ у целини. Први пут на том делу Балкана извршене су одмазде над цивилним становништвом, под контролом Вермахта. У томе су посебно предњачили аустриски војници код којих је била изражена жеља за реваншизмом због војног пораза у протеклом рату. Грчки историчар Ананис Креמידис, говорио је о Национално - ослободилачком покрету Грчке у време ослобођења Србије, истичући при томе да је тај покрет био у то вријеме јако развијен и утицао на масе свих слојева друштва. Др Радмила Радић, Колаборација, случај српске православне цркве, истиче да је време да се поново стави пред суд историје хипотека о колаборацији српске православне цркве, посебно када се има у виду чињеница да је под том оптужбом осуђено 230 свештеника после рата. Она даље истиче да, иако, црква није била наклоњена комунистима, ипак је сматрала да не треба изазвати братоубилачки рат. Таквом ставу цркве допринела је чињеница да су Срби у западним крајевима Југославије масовно пришли партизанима, првенствено да би се заштитили од масовног терора. Др Бранислав Ковачевић, Емигрантска литература о карактеру Другог свјетског рата, истиче четничку, Недићеву и Љотићеву штампу, које су масовно излазиле на западу. Четничка штампа била је објективнија у изношењу чињеница, али идеолошки обојена. Међутим, Недићева је иступала са мање чињеница а са више идеолошком обојеношћу. Љотићева је била чисто фашистичка и таква је и остала. Он сматра да се у Енглеској налази највише ове литературе и штампе о Дражи, Недићу и Љотићу. Зато треба селективно и критички посматрати сву ту литературу. О

емигрантским изворима у окупираној Србији говорио је др Драган Суботић, истичући његову негативну страну према НОП-у, па чак и према антифашистичкој коалицији у свијету.

Да закључим - овај скуп је био значајан и по томе што је ослобођен неких ранијих утицаја у историографији. Показао је да је направљен нови помак у развоју савремене историјске науке. Радови са овог научног скупа биће објављени у посебном зборнику.

*Др Милушин Фолић*